

מראי מקומות- בבא בתרא קע"ד

(ג) סלקי' ר' חנין ברי' דר' ייבא- כ' הנמוקי יוסף (פא. בדפיו) דמה דסלקי' מלהיות דיין לגמרי, היינו משום דסבר דכמו שטעה בזה יטעה בדינים אחרים. וע' באילת השחר דחקר אם כל הטועה בדבר משנה מסלקינן ל', והביא דמשמע בדוכתי אחריני דלא בכל מקום מסלקינן ל'. וצידד דאולי היכא דהוי ת"ח מפורסם, לא מסלקינן ל' אף דטעה בדבר משנה, וכאן לא הי' ת"ח מפורסם, וסיים בצ"ע לדינא.

(ד) קסבר נכסי דבר איניש אינון מערבין יתיה, וכו'- יש לעי', אם הא דגובין מנכסי דלוה היינו מדין ערב, ולכן אין יורדין לנכסיו עד שתובעין לטובע תחלה, א"כ מהכ"ת לתבוע מנכסי הלוה קודם שתובע מהערב, הרי שניהם ערבים לו. וע' ברשב"א (קעג:) דכ' "אבל כל שיש לו ללוה נכסים ידועים, לעולם אינו גובה מן הערב כל שהוא יכול לגבות מהלוה, ואע"פ שאמרו דנכסוהי דבר איניש אינון ערבין ב' כדאי' בסמוך, מ"מ יותר הן משתעבדין הנכסים של לווה מנכסי הערב דעלמא, ועל דעת כן נעשה לו זה ערב, שיפרע תחלה מן הערבים שהם שלו, דהיינו נכסים שלו, קודם שיפרע ממנו".

(ה) ההוא ערבא דיתמי דפרעי' למלוה מקמי דלודעניהו ליתמי- כ' תוס' דאם לא היו היתומים רוצים לפרוע, אז נפרע מן הערב, דזה נחשב אין לו נכסים ללוה. וכן ע' ברמב"ן (קעג: ד"ה לא שנו), דכ' דאפי' מת ויש לו נכסים, אלא שיתומיו קטנים, שגובה מן הערב ולא ימתין עד שיגדלו. אולם ע' בבעל המאור (פא: בדפי הרי"ף) שהביא מר' אברהם דמיירי ביתומים גדולים, משום דמשמע מסוגיין דאם היו מודיעין ליתומים מקודם, היו היתומים חייבים לפרוע (וכמו שדייק תוס', אלא דתוס' כ' דאולי היו משלמים מעצמן). אבל כ' הבעל המאור להשיג ע"ז, דבכל התלמוד לא מצינו לשון יתומים להוציא קטנים, וע"ש מה שהק' עוד על זה. ולכן כ' דלעולם מיירי בקטנים, והדיוק הוא להיפוך, לא לחייב היתומים,

(א) ר' חסדא אמר כולן לשון קבלנות הן בר מהלוהו ואני ערב- פי' הרשב"ם, דס"ל לר' חסדא דאפי' אם אמר תן לי ואני ערב, דהזכיר לשון ערבות, מ"מ כיון דאמר לשון "תן", הרי הוא קבלן, ורק היכא שאמר לשון ערבות וגם לשון הלוהו, בזה אמרי' דחשיב ערב. ולפי"ז יצא דר' חסדא בא לחלוק על ר' הונא וגם על ר' יצחק. אבל הריטב"א פי' דר' חסדא לא בא אלא לחלוק על ר' הונא, וס"ל דכל לשונות שאמר ר' הונא (בר מהלוהו ואני ערב) לשונות של קבלנות הם. אבל שפיר י"ל דהסכים עם מה שאמר ר' יצחק דלשון ערבות ערבות.

(ב) לא מיפטר לווה מיני' דמלוה עד שישא ויתן ביד- כ' הרא"ש (מ"א) דדין זה גם בערב הוא, דהיכא דנשא ונתן ביד, הלוה פטור מן המלוה. אולם ע' ביד רמ"ה (ק"ל, ד"ה נקטינן) דכ' דדין זה דהיכא דנשא ונתן מיד מיפטר הלוה מן המלוה הוא רק בשקיבל על עצמו להיות קבלן, אבל אם אמר לשון ערבות, אז אפי' אם נשא ונתן ביד עדיין חייב הלוה להמלוה. והוסיף הרא"ש הנ"ל דהיכא דאין לו לערב (או לקבלן) ממה לגבות, אז הדין הוא דהלוה חייב לשלם המלוה מדינא דר' נתן, דהא הלוה חייב לשלם להערב, והערב חייב לשלם להמלוה, וכ"כ הרמב"ן בשם ר"ת (בספר הישר). וע' בקצות (קכ"ט, ז') שהביא מש"כ התומים (שם, י"ז), דלכאור' כאן לא שייך שעבודא דר' נתן כלל, שהרי כל זמן דעדיין לא פרע הערב למלוה, עדיין לא חל החיוב על הלוה ליתן להערב, וא"כ מה שייך בזה שעבודא דר' נתן. אבל הקצות כ' דכיון דנשא ונתן ביד, א"כ אף דאין לו למלוה על הלוה כלום, מ"מ הו"ל כאילו הערב הלוה להלוה, וא"כ ממילא חל החיוב מיד מהלוה להערב [כ"נ בכוונתו]. ויצא דס"ל להקצות דבנשא ונתן ביד הרי עיקר החיוב הוא מהלוה להערב, ולהתומים עיקר החיוב הוא מהלוה להמלוה, רק דבדין גביי' אין המלוה יכול לגבות מהלוה אלא מהערב, ורק כשגובה מן הערב, שוב חל חיוב על הלוה לשלם להערב.

להיפוך, דבמלוה ע"פ כ"ע מודו דאין גובין מנכסי קטנים, ונח' במלוה ר"פ ורהבדר"י במלוה בשטר. והק' הקו"ש, מה בכך דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו, הרי הנכסים עצמן משועבדים במלוה בשטר, וא"כ יגבו מנכסיהם, וכמו דגובין מלקוחות אף שאין להם מצוה לפרוע חובת הלוח. ותי' דצריכין לומר דכיון דס"ל לר"פ דשעבודא לאו דאורייתא, ממילא אמרי' דלא תקנו בקטנים, דקטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו, ואוקמוה אדאורייתא דלית בה שעבוד, אף בשטר.

(ז) **ערב שהי' שטר חוב יוצא מתחת ידו, אינו גובה, ואם כתוב בו התקבלתי ממך, גובה-** בביאור הא דחלוק הא דחלוק שטר חוב היוצא מתחת ידו, דאינו גובה, משא"כ אם כתוב בו התקבלתי ממך, דגובה לפי ר' הונא ברי' דר' יהושע (אף לפי הה"א של הגמ', דלא ידע הסברא דלהכי טרח וכתב לי' התקבלתי), פי' היד רמה (קלד) דאף אם שטר חוב יצא מתחת ידו של הערב, מ"מ מאן לימא לן דפרעי', אי משום דנקיט לי' לשטר חוב, מאן לימא לן דלא מחלי' בעל חוב לשטרא, א"נ, אימור מיפרע פרעי' אבוהון לבעל חוב, ואהדר לי' שטרא, ונפל מיני' דאבוהון, ואשכחי' ערב, ולא משום דפרע לי' ערב ולא מידי. משא"כ אם כתב לו התקבלתי, א"כ לר' הונא ברי' דר' יהושע שפיר מוכן למה יכול לתבוע מהיתומים, כיון דודאי הערב שילם להמלוה.

(ח) **שאני התם, דלהכי טרח וכתב לי' התקבלתי-** פי' הרשב"ם דחשיב מלוה בשטר מה שהערב מוחזק בהשטר. ותמה תוס' (בעמוד א'), מה מהני כתיבת מלוה להערב התקבלתי כדי לעשותו מלוה בשטר, הרי הלוח לא כ' לו כלום. וע' ברשב"א בסוף ההשמטה דביאר דמה דטרח לכתוב לו התקבלתי, היינו שלא תהא זה כבא במלוה חדשה, שאין דעתו להלוות להם עכשיו, אלא הרי הוא כקונה שטר חוב של מלוה וכקונה שטר חוב דעלמא [וע"ע כוונתו]. וע"ע ביד רמה (קלד) שכ' ד"מוקמי לה רבואתא כגון דכתי' לי' התקבלתי ממך חוב זה והעמדתיך במקומי, דכיון דאוקמי' בדוכתי', הו"ל כמאן דאקני לי' זכותא

אלא לפטור את הערב. כלומר, דאם היו תובעים הקטנים בדין, היו הקטנים פטורים, וממילא גם הערב הי' פטור, שאין הערב חייב במה שאין הלוח נתחייב. [ומדבריו משמע דרק לאחר שתבעו מהיתומין ופטורין אז יפטור הערב, אבל אם ילך מתחלה לערב, יהי' הדין דחייב הערב לשלם]. וע"ע ברמב"ן כאן, דביאר דמה דנקט מקמי דלודעינהו ליתמי, היינו משום דפריעת בעל חוב מצוה, והך מצוה רמיא אערב, דכיון דיתומים קטנים נינהו ופטורים השתא מכל מצוות, האי ערב דקדם ופרע רוצה לזכות במצוה ולא יהיו צריכים היתומים לשלם כשיתגדלו, דלכך פרע מבלי להודיע ליתומים.

(ו) **ור' הונא ברי' דר' יהושע אמר אימר צררי אתפסי-** בביאור מחלקותם, כ' הרשב"ם דס"ל לרהבדר"י דלעולם יתמי בני מיעבד מצוה נינהו, אלא דבכל מלוה על פה חיישינן שמא האב אתפסי' צררי, כל זמן שלא מת בשמתא או כשחייב מודה. וע' ברמב"ן שכ' באו"א, דר"פ ס"ל דפריעת בעל חוב מצוה, והך מצוה רמיא על הערב, וכיון דעשה המצוה ולא תבע ליתומים מקודם, א"כ ודאי רצה בהמצוה, ואין כוונתו לתבוע היתומים עוד, ופטורים הם לעולם. ורהבדר"י ס"ל דשעבודא דאורייתא, ולא אמרי' דפריעת בעל חוב מצוה. והוא פוטר היתומים משום דאימר צררי אתפסי', דהיינו, כיון דקדם ופרע מנפשי', נמצא דלא עשה שליחותו דאבוהון, ומה שתובע מן היתומים מלוה ע"פ הוא, ואמרי' לי' דדלמא צררי אתפסי' לדידך או למלוה, משא"כ אם הי' מודיע להיתומים בזמן דאי' לשעבוד דשטרא, אז אמרי' דכי היכי דלא מפטרי יתומים ממלוה אלא כשהיו קטנים, כן לא מפטרי מיני' דערב. ובר"י מיגש ביאר דר' פפא במלוה ע"פ מיירי, משום דס"ל דרק במלוה ע"פ אמרי' דפריעת בע"ח מצוה, ומלוה בשטר שאני משום דגובה מנכסיהם, וב"ד מגבי' ממנו בעל כרחו (וכן ע' בלשון הרשב"ם בעמוד ב' דמשמע דזהו הביאור). והא דאמרי' דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו, ולא אמרי' דכיון דמלוה ע"פ הוא, דלמא האב כבר פרע החוב, היינו משום דאו מיירי בגו זמני', דלא שכיח שפרע החוב, א"נ דמת בשמתא (או שחייב מודה). אולם ע' בקו"ש (תרמ"ט) שהביא מתוס' שכ'

דשטרא בכתיבה ומסירה, דהא כתב לי'
התקבלתי ממך זה החוב כמאן דכתב לי'
העמדתיך במקומי דמי, דלהכי טרח וכתב לי'
התקבלתי, לאוקומי בדוכתי, והויא לה
מלוה בשטר".

ט) **שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה**
לפלוגי בידי נאמן- לכאו' יש לע', אפי' אם
באמת הי' מנה לפלוגי בידו, הרי לכאו'
הקדש מפקיע מידי שעבוד, וא"כ מה לי דהי'
לו חוב. וע' בשו"ת ריב"ש (סוף סי' תק"ז)
דהביא ראי' מכאן דהקדש דמים אינו מפקיע
מידי שעבוד, רק קדושת הגוף. אולם כבר נח'
הראשונים בזה, ויש לעי' איך ליישב סוגיין
להראשונים דס"ל דאף קדושת דמים מפקיע
מידי שעבוד [ואולי הוי ראי' דלא הי' כוונתו להקדיש מנה א',
וממילא נשאר חולין, רצ"ע].